



ṬHEN 1-NA: THLÎR LÂWKNA

Châng Thlan: *Thupuan 1:1.*

Thlûr Bing Tûr: Hê zirlaiah hian, *Thupuan* bu thuhmahruai (*Thupuan 1:1–8*) zir bing deuhin, a pum pawh kan en thuâk ang.

Hmâwrhmuhna: *Thupuan* thuhmahruai (*Thupuan 1:1–8*) hian ṭawngkam tuang tlam takin a bu tum thupui tlângpui deuh a târ lang a. Hêng chângahste hi chuan sa ṭihbâiawm te, vân lam zin kawng te, leh thil chhâwng sarih angte pawh a chuâng vê rih lo. A lehkhabu lo chhuah dân (*Thupuan 1:1–3*) te, tûn nge kohhran pasarihte hnênah thawn (*Thupuan 1:4–6*) tih te, leh hê lehkhabuîn a târ lan thil thlengte a tâwpa lo awm zêl dân tûr (*Thupuan 1:7, 8*) chungchâng chu a sawi a. Thuhmahruai hian a bu pum puin Isua Krista chu laipui bera a neih dân a târ langin, a chhiartûte lo inbuatsaih lâwk dân tûr chu ṭawngkam hriat thiam awlsam takin a sawi nghâl bawk a ni.

Zirlai Thupuite: *Thupuan* bu thuhmahruai hian hêng thupuite hi a târ lang:

I. Isua chu *Thupuan* Laipui Ber A Ni. Ani chu a laipui a nihzia chu a bu hming hian (*Thupuan 1:1*), A tlinnate leh thil tihte (*Thupuan 1:5, 6*), leh Lo Kal Lehna tûra A chanvo pawimawhna (*Thupuan 1:7*) hian Chiang takin a târ lang.

II. Lehkhabu hian Hma lam Huna Thil thleng Tûrte A Sawi. Hêng thil thlengte hi tâwpna-huna thil thleng a ni satliah mai lo.

Dik takin, thil thleng târ lan tam zâwk mah kha Johana hun lai atâna pawimawh, hma lam hun atâna thleng tûr ni sî a ni (*Thupuan 1:1*).

III. Lehkhabua Inlârnate kha Entîr Nei Tawngkam Hmanga Pêk A Ni. Chutiang a nihzia chu *Thupuan 1:1-1-1* a tawngkam pawimawh takte hi *Daniela 2*-a tawngkam hman tawh min hriattîr nawn lehtëtûe an ni.

IV. Pathian Mi Pathum Nihna: *Thupuan 1:4-6*-ah hian, Pathiana Mi Nung Pathum nihna, tlinna te leh thil tihte chu sawi a ni.

V. Isuâ Lo Kal Lehna: *Thupuan 1:7, 8* hian hê lehkhabu thil thleng zawng zawngte hmâwr bâwkna tûr chu a sawi.

Nuna Bel Tûr: Sawi zâuna dawta zawhnate hian Seventh-day Adventist-ten *Thupuan* an hriat thiam dân nêna a bu pum puia Isua Krista chu a laipui a nihzia nêna inchawih taka kalpui tûrin zirlaite chu sâwm ang che.

THEN 2-NA: ZIR ZÂUNA

Zirlai “Thlîr Lâwkna” hian Seventh-day Adventist-ten ‘Thâwkkhum’ an ngaih dân, (chû chu hrilh lâwkna hrilhfiah dânah hun kal tawh, tûn hun leh nakin lama tân pawh a ni tih [historicist method] behchhana zirlai pum pui kalhmang min hrilh a, chutiang chuan *Thupuan* bu pum hi fel takin a inthlun zawm a, a hrilh fiah dân tûrah pawh Krista laipui bera nei a ni bawh. Hê *Thupuan* bû hrim hrim pawh hian historicist method an tih ang hrilh fiah dân hmang zâu tak chu a thlâwp a. A bû hian bulţan nân kohhran pasarihte (*Thupuan 1:9-3:22*) a hmang a, chû chuan Johana hun lai kohhran dinhmun târ langin, chû hrilh lâwkna thû chuan tâwpna hun thlenga kohhran dinhmun tûr pawh a entîr tho bawh. Chhinchhiahna leh tâwtawrâwt (pasarih) pawhin (*Thupuan 4:1-11:19*) Johana hun lai aţanga tâwpna hun thleng a huâm a ni. Tichuan, a bu chanve hnung lam (*Thupuan 12:1-22:21*) hian khawvêl chanchin hun hnukung

leh a bâk pawh a sawi zui ta ber a. Hetianga tih dân hi *Daniela* 2-a châng hmasa ber pawh khân a lo thlâwp bawk (chutiang chu thupui then 3-naah sawi zui a ni tih i hmu thei ang).

Zirlai 1-na Thupui Pawimawhte Sawi Zâuna:

1. *Thupuan Thupui Ber Chu Isua A Ni* (*Thupuan 1:1, 5–7*).

Thupuan bû hian Isuâ chungchâng hrang hrang sawinain bul a ãan nghâl a. Ani chu a bûa târ lan hmasak ber chu niin, Johana hnêna *Thupuan* hlân chhâwngtu chu a ni (*Thupuan 1:1*). Pathianin Isuâ hnêna a pêk chu “Isua Kristâ Thupuan” tih a ni a (*Thupuan 1:1*). Isuan Johana hnêna a hlan chhâwn chu “Isuâ hriattîrna thû” tih a ni (*Thupuan 1:2*). Johanan a lehkhabu chhiartûte hnêna a hlan chhâwn pawh chu “Hrilh lâwkna thûte” tih a ni ta zêl a (*Thupuan 1:3*). Chutianga *Thupuan* inkhâi chhâwn dân tak chu Seventh-day Adventist-te tân a pawimawh êm êm a ni. Chiang taka a târ lan nghâl chu heta Isuâ hriattîrna thû tihah hian *Thupuan* bû ngêi pawh hi a tel a, chû bâkah, Johanan inlârlana thilpêk a dawnte pawh a tel tho a ni (*Thupuan 1:2*). *Thupuan 12:17*-a ‘A la bâng’ a pawh hian a hnûah chuan Isuâ hriattîrna thû, Johana thilpêk dawn ang tho, hrilh lâwkna thilpêk chu la dawngin, chû chuan thâwkkhum thuziakte a tichhuak dâwn a ni.

Chutichuan, thuhmahruai hian Isua târ langin *Thupuan* sawi lan tum ber chu a ni. A bû hi Isuâ hnên a ãanga Thupuan chhuah a nih bâkah, Amah Isuâ chungchâng a ni bawk (*Thupuan 1:1*). A thihna, thawhlehna leh vâna rorêltu a nihna vângin (*Thupuan 1:5*) Isua chu chutiang chanvo pawimawh bîk chang tûra mi tling a ni. A tâwpah chuan, chhûmte nêchuan a lo la kal leh ang (*Thupuan 1:7*).

II. Hma lam Thil Thleng Tûrte Sawina Bû A Ni:

Thupuan 1:1 hian a lehkhabu thil tum bulpui chungchâng min hrilh a, chû chu: “[Pathianin] thil lo awm thuai tûr a bâwihte

hnêna entîr atâna a pêk” a ni. Hêng thil thleng tûrte hi Johana thlîrna aţang chuan hma lam huna la thleng tûr a ni a. Mahse lo thleng ‘thuai’ tûr tih chu eng tihna nge ni ang? *Thupuan* ziah hunlai aţang chuan kum 2,000 lai liam leh tâ ang hiâl a ni a! Chuti ni se ‘thuai’ tih chu Pathian thlîrna aţangin a ni ngêi tûr a ni, Anî ngaih chuan kum 1,000 pawh ni khat ang lek a ni thei sî a (*2 Petera 3:8*). Mahse keinî thlîrna aţang chuan Isuâ lo kal lehna tûr chu thleng thuai tûr chu a ni vê tho mai. Keinin Isuâ lo kal hun tûr chiah chu kan hre lo va; mahse, kan mi mal hriatna aţanga thlîr chuan (*Thuhriltu 9:5*), kan thih hnû lawka lo kal nghâl ang chu a ni dâwn tho sî a ni. Kan mi mal nuntawng theuh atân chuan Kristâ Lo Kal Lehna chu thih hnû lawk thil thleng (ang) a ni dâwn. Chûvângin A lo kal lehna tâwk tûra inbuatsaihna hun remchâng pawh ‘nakin’ ni lo vin, tûn hi a ni. Isuâ lo kal lehna tûr chu thleng ‘thuai’ tûr ang târ lan a nih loh chuan, mi tam tak chuan lo inpeih tûra inbuatsaihna chu ‘nakin’ atân an khêk khawtlâi ngêi ang!

III. Inlârna Chû Entîrna Ẹawngkam Hmanga Pêk A Ni:

A tlângpui thûin, Pathian Lehkha thû kan pawh dân tûr chu, entîr nei thil atâna hman a ni tih a Chiang a nih sî loh chuan, a sawi dân ang taka pawm hi a ni phawt mai. *Thupuan*-ah erawh hi chuan, châng hmasa bera sawi angin, chutiang lo zâwnga kalpui tûr a ni thung a. Hetah hian, Johana hnêna a pêk inlârna pum pui chu ‘entîr nei’ (*Thupuan 1:1* [Grik: esêmanen]) thil Pathianin emaw Isuan emaw a pêk a ni tih min hrilh a. ‘Entîr nei’ tih hrilh fiah dân ber chu chhinchhiahna te, thusawi emaw thil tihte emaw hmanga thil hriat fiah tîr tihna a ni. Chutiang chuan, *Thupuan*-a thûte hriat thiam nâna tih dân tûr Ẹa ber chu, thil luang pângngâia sawina a ni tih a Chian sî loh chuan, entîr nei anga en zêl phawt hi a ni. (*Thupuan 1:1*-a ‘Isua Krista’ tih angte erawh hi chu a nih ang anga lâk tûr a ni.)

Hetianga hmuhtlang thiamna ang chî nêh hian a bu châng hmasa bera sawi angin, *Daniela 2*-a thâwitham deuha thil sawite pawh chiang takin a hriat theih dâwn a ni. Bible hmun danga ‘entîr nei’ leh ‘Thil lo thleng thuai tûr’ (*Thupuan 1:1*, RSV, NIV [Grik: *a dei genesthai*]) sawi kawpna awm chhun chu *Daniela 2:45*-ah chiah a ni.

Nebukadnezzara mumanga milim ropui tak hmang khân Pathianin hun hnuhnunga thil lo thleng ngêi tûrte chu a hnênah a ‘entîr’ a (*Daniela 2:45*, *Thupuan 1:1*). Daniela bûa “tûn hnûa” thil thleng tûr a tih kha, *Thupuan*-ah chuan thleng ‘thuai/lawk’ tûr tiin a sawi a. *Thupuan* bu bulṭannah ngêi hian *Daniela*-a sawi lan tâk milpui chiah kan hmû a. Chutiang chuan hêng lehkhabu pahnihte hi thu inzâwn (bu khatna leh hnihna tih ang) a ni. *Thupuan* hian zâwlnei sawi ang tam tak a sawi a, *Thupuan* leh *Daniela* bûte hi an inthlun zawm bîk hlê a ni. Chuvâng chuan, *Thupuan*-a entîrna a hman ṭhenkhat hian zâwlnei hun aṭanga tâwpna hun thleng a kâwk thei tih pawh kan ring tûr a ni ang.

IV. Pathian Pathum Nihna:

Thupuan 1:4–6 hian Pathiana Mi pathum nihna hmangin a sawi ṭan a. A hmasa berin, Mimalte a sawi a: Pâ (Ani chu awm tawh, awm mêk leh lo la awm tûr te, Thlarau Thianghlim (thlarau pasarihin a entîr) te, leh Isua Krista chu a ni. Isua Krista sawi lan hnuhnung ber a nihna chhan chu, a dawt leh thil sawina pahnihin sawi lan a tum ber a nih vâng a ni. A dawt lehah Isuan *Thupuan*-a chanvo a chan behchhana a tlinnate a sawi a. Ani chu thî a (Thuhretu martar rinawm—Grik: *martys*), tholeh (“mi thi zînga piang hmasa ber,” [RSV]), leh A Pâ lalṭhutthlênga ṭhutpuitu (“leia lalte rorêltu,” [NIV]) chu a ni. Isuâ thihna leh thawhleha kha vâna rorêltu a nihna lungphûm a ni. A chungchâng sawi hnuhnung ber chu thiltih lam thû a ni. Isuan min hmangaih a (Grik, thil kal mêk), A thisenin kan sualte lakah min chhuah zalên, emaw “sil fâi” a, Pathian tân lalte leh

puithiamhte min siam ta a. Isuâ hmangaihna, a thihna leh thawhlelna hmanga târ lan rah chhuah ropui tak chu, dinhmun sâng theih tâwp: lalte leh puithiamtea A mîte châwisân chu a ni.

V. Isuâ Lo Kîr Lehna

Thupuan 1:7-a Isuâ lo kal lehna mitthlâ theih tûra sawina hi *Daniela 7* leh *Zakaria 12* thu behchhana sawi a ni. Heta ‘Ani’ tih hi chiang takin Isua sawina a ni a, a châng hmasa pahnihin a sawi lan ber pawh kha a ni bawk. “Chhûmte nêna lo kal” (NIV) tih hian “Ngai teh, vâ chhûmte nêna lo kal, mi pakhat, Mihring Fapa ang hi ka hmû a, Hmâkhawsânga hnênah chuan a lo kal a, a hmâah chuan ani chu an rawn hruai hnai a, rorêlna te, ropuina te, ramte a hnêna pêk a ni a” (*Daniela 7:13, 14*) tih kha min hriat chhuahtîr a. *Thupuan*-ah hian, Isuan lei chung a rorêl tûr leh, A lo kal leh huna (*Thupuan 1:7*) rorêl tûra dikna chanvo chu vâna a lâwn khân (*Thupuan 5*) a chang tawh a a ni. Zâwlnei Zakarian hemi chungchâng a lo sawi dân hi thil ngaihnaawm tak a ni. *Zakaria 12* leh *Thupuan* bu thu inzûl dân hi chhinchhiah ang che.

Zakaria 12:7, 8-a lo kal chu **Yahweh** a ni a. *Thupuan*-a lo kal chu Isua a ni. *Zakaria 12:10*-ah, **Yahweh** chu chhun a ni a; *Thupuan*-ah Isua chu chhun a ni. *Zakaria*-ah, Pathian lo kal hmutûte chu Jerusalema chêngte an ni a (*Zakaria 12:8–10*); *Thupuan*-ah, Isuâ lo kal chu lei pum puiin an hmû a ni. *Zakaria 12:11, 12*-ah, Jerusalem hnam/chêngten an sîn a; *Thupuan*-ah, lei pum puia hnamten an sîn. *Thupuan*-in Thuthlung Hlui thûte a hmang a, chುವ်ng chuan, a thu sawi uâr lai pawh **Yahweh** aţangin Isua a ni ta. Chutiangin, Israel tualchhûng thil a taka awm aţangin thlarau lam thil, khawvêl pum huapa chanchin thâ leh kohhran nghawng thil hman a ni ta a ni.

THEN 3-NA: NUNA BEL TÛR

- ❶ Kan zir lai *hian Thupuan* bu thu hmâwrhmuhna, thuhmahruai lam min zirpui a (*Thupuan 1:1-8*). Zir tan nâna kan inzawh tûr chu, “Bible bu sawi hawna eng thawnthû nge in nginat deuh?” tiin zâwt la. Thenkhat tân chuan “Nausên Mosiâ phairuâng bâwma dah” te, “Daniela 1-a Daniela leh a ðhian pathumte ei leh ina fiah an nih thû” te, “Naupang berâmpû, Davida hriak thih a nih thû” te leh, “Isuâ pian lai vêla berâmpûte angelin an tlawh thû” te pawh kha a ni mai thei e. Engtin nge Bible bu sawi hawna thûte hian a bu chhûng thu dangte man thiamna tûrah awmzia a neih thin?
- ❷ Hê zir lai *hian Thupuan* bu pum puia thil pawimawh ni zui zêl pahnih a târ lang a, chûng chu: a) Isua Krista chu a târ lan tum ber a ni a; b) *Thupuan* zir dânah hian tûnhmâ, tûn leh nakina thleng a nih dân (historicist) ang zâwnga chhiar/ zir a ni. Sawihona Kaihruaitu chuan a pâwlte chu hêng zawhnate hi zâwtin a sawipui thei ang: Kan tûnlai khawvêl atân hian historicist tih dân hmanga zir chuan eng hlutna tak nge a neih? *Thupuan* hrih fiah nâna khawvêla a taka thil thleng tawhte hriatnain engtin nge kan beiseina zawng zawng inngah nâna Isua Krista chu a châwisân? Hêng zawhnate thenkhatten an chhâna ni thei tûr chu: Historicist tih dân anga zirna hian a) finna thûa zawhna ropui pathum: “Tunge ka nih? Khawi aţanga lo chhuak nge ka nih? Khawihah nge ka kal dâwn?” tihte hi min chhânsak a. b) Khawvêl thil thlenga Pathian kut hmu tûrin min tanpui a; c) harsat-buaina kârah pawh engkim chung thuneitu Pathian a awm tih rinngamna min neih tûr a; d) Khawvêl thil thlengah khân Pathian chu a lo chêt zêl thin avângin, tâwpna hun thil thleng tûr chungchângah pawh Amahah beiseina kan ngatin, kan rinchhan thei ang.

TESTIMONY THILTIHTHEIHNA

By Miguel Manuel Mafugula

MOZAMBIQUE leh Malawi ram inrîna atanga mêl hnih (KM 3) vêl leka hlâ, Milange khuua Sunday serh chhôngkuaa piang leh seilian ka ni a.

Seventh-day Adventist Kohhran min hmêlhriattîrtu chu tleirâwl pakhat, Adelina a ni. Ani chu kum 16 mê niin, pâwl sarih zirlai a ni a. Ani hian a home work tihpui tûrin min sâwm a. Kei chu kum 21 mê, pâwl 10 zirlai ka ni.

Home work ka tihpui zawh chuan Adventist Kohhran chanchinte min sawipui a. Sunday ni lo vin, Sabbath nî zâwk chu Pathianin Amah chibaibûkna nî atâna A serh hran a ni tihte min hrilh a.

A hnû deuhah, Adelina chuan Bible min pê a. Chutah chuan Pathian thupêk palîna chuânna lai châng *Exodus 20:8* leh *Ezekiela 20:20*-te chu a lo rîn sâ raih a. Hei hi a thû chu a ni: “Ka Sabbath-te vawng thianghlim ula, tichuan Kei leh nangnî inkâra chhinchhiahna a ni ang,” tiin. Bible phêk khatah chuan, “*Marka 2:27, 28* chhiar tel ang che,” tiin a ziak baw k a.

Marka ziak chu ka’n chhiar nghâl a, chutah chuan Isuâ thusawi: “Sabbath hi mihring tâna siam a ni a, mihring hi Sabbath tâna siam a ni lo. Chutichuan, Mihring Fapa hi Sabbath LALPA a ni,” tih hi a chuâng a.

Chông thûte chu ka’n chhiar chuan, kêr khata ni dik lo chu ka lo serh reng mai tih ka inhre chhuak ta a ni.

Pathian thu hriat chian leh zual duhin Sabbath nî chuan, Adelina ruâlin ka inkhâwm vê ta a ni.

Chû chuan kan pâwl Sunday serh kohhranah harsatna a thlen a, chutah chuan thalai hruaitu ka ni vê sî a. Pastor chuan ka pa chu a lên chilh nghâl vat a, ka pâ chuan bânzan leh nghâl tûrin thû min pê a. Ka hnial chuan, ani chuan, “I nû leh pête thû i

âwih dâwn lo a nih chuan, keini hi min chhuahsan nghâl mai tûr a ni,” a ti a. Tichuan in aţang chuan min pêt chhuâk ta a ni.

Thil awmzia chu Adelina pête hnênah ka hrilh a, tichuan high sikul ka zir zawh thlenga khawsakna tûr min ngaihtuahsak a. A hnû kum hnihah baptisma ka chang a.

Pathian ţanpuina zârah high sikul leh college zir chhuakin, chutah Milange khuaa sorkar high sikulah Chemistry zirtîrtûah min ruâi ta zêl a. Nakin hnûah chuan Sabbath min hmêlhriattîrtu, Adelina nêen kan innei ta a ni.

Ka *testimoni* sawi vêl chu mak tak maiin Pathianin a hmanğ ţangkai a. Tûnhma lama Sunday serha ka lo kilkâwi ţhin ţhalaite hnênah ka *testimoni* chu ka hrilh ţhîn a. An zînga mi pahnih chuan Adventist an rawn zawm a. Ka nû leh pête hnênah pawh ka hrilh bawk a, anni pawhin baptisma an chang ta bawk.

Mi ka tawn remchân apiangte hnênah hian: “Nî tinin LALPA rinchhan rawh u. A tân chuan eng mah tih theih loh a awm vê lo,” tiin ka hrilh zêl mai a ni.

Tûn kuartar Thirteenth Sabbath Thawhlawm hmanğ hian Miguel-ate chênna khua Milange-ah Seventh-day Adventist elementary school hmasa ber chu din a ni dâwn a. Thawhlawm phal taka in thawh dâwn avângin lâwmthû kan sawi e.